

Gergely Sándor: Rögös út

A nemrég hatvanadik születésnapját ünnepelő Gergely Sándor új művel ajánlkozta meg olvasóit. A »Magvető« kiadásában megjelent izléses kiállítású kötet az író tervezett önéletrajzi regényciklusának első darabja. A kötetről eddig megjelent ismertetések és méltatások joggal hívják fel figyelmünket e műre. A »Rögös út« — tartalmi és formai tekintetben egyaránt — új szint, merész kezdeményezést jelent irodalmi életünkben.

A regény cselekménye 1919. novemberben kezdődik Budapesten, s 1920 nyarán fejeződik be, ugyanott. Hőse Takó Béni huszonnégy éves fiatalember, aki szinte közvetlenül az érettségi után került a háborúba. Generációjának jellemző sorsát hordozza: eddig nem volt alkalma önmagának helyet találnia — de még csak keresnie sem — a társadalomban. Néhány heti újságíró-inaskodás után katona lett, 1918-ban gázgránáttól megvakult s most, 1919 őszén itt áll egyedül, megrokkantva, testileg-lelkileg vakon, tanácstalanul a dühöngő fehér-terror szörnyű korában. Útja, melyet bejár előttünk a regényben, valóban nehéz, veszélyes, »rögös út«, nemcsak a vak, de az épszemű, a látó ember számára is.

A magyar társadalom történetének e korszakáról még eddig nem írtak regényt íróink. (Gergely Sándor is 1924-ben »Béke« címen írt utoljára a vak hadirokkant e korbéli életéről.) Gergely Sándor műve ilymódon témaválasztásában új. Mivel pedig a regény hőse vak, s a regény önéletrajzi jellegű, szükségszerű, hogy a művészi megoldások is sajátosak, újszerűek. Anélkül, hogy egy pillanatig is alábecsülnénk a mű világos eszmeiségét, harcos pártosságát, — éppen a mai irodalmunk időszerű kérdései egyikének szempontjából — a jellemábrázolásra, a művészi megoldásnak a sajátosságaira hívjuk fel a figyelmet. Az természetes, hogy ilymódon is a mű lényegi, eszmei problémáihoz jutunk el.

A regény sarkpontja — ily értelemben a *vak főszereplő problémája*. Gergely Sándor, aki a regény cselekménye lefolyásának időszakában maga is vak volt, mélyen átgondolta mindazokat a természetes következtetéseket, melyeket éppen az adott tényből kellett az írói megoldások tekintetében levonnia. A következtetések első eredménye az, hogy az író a vak ember lelkivilágán keresztül mutat meg *mindent* a korból. Első pillanatra

nyilvánvaló, hogy ez a megoldás különös előnyöket s különös veszélyeket rejt magában. Merész vállalkozás, mert a korszak egy vak ember érzés- és tudatvilágán keresztül való művészi megjelenítése könnyen vezethet egyoldalú, szubjektív, s éppen ezért torz valóságábrázolásra. Ugyanakkor kitűnő alkalom arra, hogy az író elmélyült lélekrajzát adja hősenek. Az ábrázolásmód megválasztásával szinte kényszeríti magát sokrétű egyénítésre, a hős tudatvilágának maximális feltárására. Mielőtt megvizsgálánk, hogy a szerző e Scyllák és Charybdisek között hogyan oldotta meg feladatát, tegyünk fel egy kérdést: Egyáltalán volt-e Gergely Sándornak más lehetősége az ábrázolómódszer megválasztásában? Az a véleményünk, hogy igen. Gergely Sándor háborús sérülése nem volt olyan természetszerű, hogy vakságának néhány esztendő időszakai teljesen és kizárólagosra a vak ember sajátos élményvilágához kényszerítették volna. Ha személyes benyomásai 1919—20-ból nem is látó ember tapasztalatai voltak, művészileg semmi sem akadályozta abban, hogy ne *csupán* a vak érzés és tudatvilágán keresztül ábrázolja a kérdéses kort. Gergely Sándor, amikor az első pillanatra kézenfekvőbbnek látszó megoldást választotta, valójában *tudatosan* a nehezebb művészi feladatot vállalta magára.

Tehát e regényben az olvasó Takó Béni egy éve vak hadirokkant önkéntes őrmester érzékeire és gondolkodására kell hogy bizza magát. Szinte — ahogy Gergely Sándor mondta egy alkalommal — az olvasó is vakként éli a kort. A regényből ilymódon szembeötlően hiányzanak a vizuális képek, hiányzik az olyanjellegű környezetrajz, melyet egyéb művekben megszoktunk. *Ennek ellenére* színes, mozgalmas képet kapunk, úgyszólván minden alkalommal. Gergely Sándor kiválasztotta a vak benyomásai közül azokat, melyek megjelenítése az olvasó számára a lehető legtöbbet mondhatja, s melyek nyomán a látó ember fantáziája ösztönösen kiegészíti a kapott képet a legszükségesebb, legfontosabb részletekkel. Természetes, hogy az író távolról sem szándékozott a vizuális képekben bővelkedő művekkel versenyre kelni. Ez a törekvés az adott feltételek között naív kísérlet lett volna.

Eppen ezért némileg zavaró, hogy Gergely Sándor műve egyes helyein elsza-

kad ettől a műve természetéből folyó, sajátos, a maga nemében művésziileg indokolt és sikeres módszertől. Egy esetben kétséget kizáróan szándékosan. (A többi esetek, pl. a 354. lapon lévő, jelentéktelenek, alig észrevehetőek.)

Takót Várady képviselő kiküldi szobájából a folyosóra s az eddig Takó nyomaiba lépő, Takó fülével halló, ujjaiával tapintó olvasó mégis tanúja mindannak, ami a szobában történik és elhangzik. Lehet magyarázni ezt a megoldást. A zárt ajtó mögötti beszélgetés rendkívül fontos Takó sorsát és Várady jellemzését illetően. Az olvasónak feltétlenül tudnia kell róla. Mégis, tegyük fel a kérdést: ha a regény olyan alakjait, mint Lelkes Antal, vagy Cseh Miska, minden nehézség nélkül sikerült az írónak jellemeznie a magaválasztotta módszerrel, miért volt éppen Várady képviselő esetében szükség erre a szándékos »kilépésre«? Hogy a választ megadhatassuk, egy kis kerülőt kell tennünk. Visszatérve az egész regényen végigfutó ábrázolási módszerhez, vizsgáljuk meg, hogy az ilymódon megjelentett cselekmény mit és hogyan tükröz a kor társadalmi valóságából.

A regényíró által nyújtott és nyújtható társadalomrajz teljessége szükségképpen viszonylagos. Ez a viszonylagos teljesség attól függ, hogy a regény szereplőinek köre a társadalom mely rétegeiből toborzódik. Takó Béni természetes környezete a hadigondozóban lakó s a pesti utcákon »trafikoló«, cigarettát, szivart árusító, cipőtisztító rokkantak, illetve álrokkantak világa. A regény szereplőinek ez a köre jelentősen kibővül — s ezzel együtt bővül a társadalmi kép — a Takóval mintegy »véletlenül« kapcsolatba kerülő alakokkal: különítményes tisztekkel, prostituáltakkal, úzérekkel, munkásokkal, stb. Gergely Sándor gondosan megszerkeszti Takónak ezekkel való találkozását, s az első pillanatra »véletlennel« tűnő találkozások hatása a mű egy-egy pontján a természetes törvényszerűség szintjén jelenik meg. Egy példa:

Takó elszökik a Hadigondozóból. Véletlenül belebotlik egy különítményes tiszttel, Nyéki Péter. Magához veszi Takót. Nyéki szeretője viszonyt kezd Takóval. Takó trafikengedélyhez jut, s mint cigarettárus egymásután »botlik« emberekbe: Lelkes Antalba, Kovács Bélába, stb. Végül visszamenekül a Hadigondozóba, mert rádöbben (vagy méginkább: homályosan megsejti), hogy kétségbeejtően egyedül van, s a spekulánsok, filléreken marakodók között, egy asszony kitarított-

jaként élnie becstelenség. Ekkor derül ki, hogy a látszólag »véletlenül« találkozások a Takó-féle fiatalemberek tipikus helyzetének társadalmilag meghatározott, konkrét esetei.

Egy helyen mégis, mintha messzebb menne az író a törvényszerű véletlenek összekapcsolásában annál, amit Takó jelleme, helyzete, foglalkozása elbírhathat. A volt Lenin-fiú, Arany Imre szökni készül a Hadigondozóból. Takót küldik vele elvtársai, hogy azt higgyék a hatóságok: Arany vakkísérő. Szökés közben véletlenül éppen azoknak a karjaiba futnak, akik Kecskemét tájáról Arany Imréért kocsiztak fel Pestre. Aranyt elfogják. Véletlenül akad valaki, aki — Arany elfogatását látva — a Szociáldemokrata Pártba küldi Takót. Ott véletlenül éppen az az ember nyit ajtót, akivel Takó egyszer találkozott, különben be sem engednék. Várady nem vállalja Arany Imre megmentését, Takót ki is löki, de az utolsó pillanatban támad egy ötlete, s így a vak Takónak kell eljárnia az ügyben. Vonatra ül. Véletlenül éppen az ő fülkéjébe menekül a terrorista tisztek elől egy gazdag zsidó gyáros, egy vidéki városban (feltehetően Kecskeméten) véletlenül találkozik Nyékiivel s így tanúja lesz a tisztek vérforraló brutalitásának, az orgoványi tömeggyilkosság közvetlen előzményeinek.

A véletlenek ilyen csoportosulása már nem tekinthető az utcákon napi 15—20 órát kószáló hadirokkant-trafikos életmódjából következőnek. Ha az író bele is épít minden epizódot hőse megelőző és további sorsába, az esetlegességeknek ismerés halmozása — minden figyelmet lekötő, izgalmas volta ellenére is — túlzónak tűnik. A nagyon gondos szerkesztés, mely a vak ember önéletrajzában éppen a társadalmi kép maximális kiszélesítését hivatott megoldani, mintha félresiklana ez esetben.

Ezzel szemben áll az, hogy a cselekménynek ez a mozzanata rendkívül jelentős a regényhős jelleme kibontakozásában. Ettől kezdve indul meg a kommunista hadirokkantak hatásának érvényesülésével egyidőben az az erjedés, mely Takót világnézeti szempontból »látóvá« teszi, ebből az élményből fakad később »elsőirodalmi alkotása is. Ha most a jellemrajz szempontjából ítéljük meg a »véletlennel«-nek ezt a merész épületét (s ez kétségkívül döntő szempont), meg kell állapítanunk, hogy meglehetősen más képet kapunk, mint az előbbi.

A fehér-terror minden képzeletet felülmúló szörnyűségei szinte természetszerűen sodortak elképesztő helyzetekbe embereket és életsorsokat. A fővárosi élet viszonylag békés felszíne alatt az uralkodó osztály vak bosszújának szadista démonai tomboltak még, s időnként értelmetlenül ragadtak magukkal olyan embereket is, mint amilyen a kalauz a kecskeméti vonatban, az áldozatok eltemetésében segédkező kocsislegény, vagy amilyen Takó Béni. A »Rögös út« hőse számára tehát véletlen lehet a szörnyű kaland, az olvasó számára azonban a korabeli társadalmi valóság lényeges összefüggéseinek meztelen feltárulkozását jelenti, ahogy ugyanezt jelenti a Somogyi-Bacsó gyilkosság, s számtalan egyéb eset.

A kérdés megoldásához azt kell eldöntenünk, hogy Gergely Sándor e mélyen átgondolt cselekménybonyolítása — minden elvi indokoltsága mellett is — nem maradt-e bizonyos fokig pusztán kitervelt írói fordulópont, ahelyett, hogy teljes egészében feloldódna a főhős és kora életében. Hogy a kecskeméti események emlékei szervesen beleépülnek Takó további sorsába, az természetes. Milyen motívumok készítik elő Takó Béninek az események sodrába való kerülését?

Gergely Sándor a »trafikolás« során, illetve a Hadigondozóban jólőre megismerteti Takót mindazokkal, akik révén a különös kalandba bonyolódik (Arany Imre, Eggers, Várady, Kuthi Erzsébet, Nyéki Péter). Még báró Kern neve sem hangzik ismeretlenül a vasúti fülkében: Takó nemrég szivart adott el a báró öccse titkárnőjének. Lényegében arról van tehát szó, hogy mindazokat a korábbi társadalmi csoportosulásokat, irányzatokat, törekvéseket látja meg Takó egymással való szoros összefonódottságukban és véres ellentétükben, melyeket eddig — éppen társadalmi helyzete következményeként — csupán egymástól elszigetelten ismerhetett meg, s nem érthette meg lényegüket (különítményesek, tőkésék, szociáldemokraták, kommunisták).

A gondosan előkészített és kidolgozott részletnek leggyengébb pontja mégis Várady képviselő ötlete. Az ti., hogy Takót, a vakot kell elküldeni Arany Imre megmentésére. A rokkant tisztjelölt valóban biztonságosabban mozoghat a vérszomjas tisztok között bárkinél. Csak legalább félszemű volna, vagy mankóval járna! De teljesen vak! Bizhat ennyire látó ember az ismeretlen vak ügyességében? Hiszen még azon is csodálkozunk, ha egy vak egészen egyszerű problémákat old

meg! Persze nincs kéznél más, csak Takó, s gyorsan kell cselekedni. Eggers, az ügyvéd, vagy Kuthi Erzsébet, a kommunista — annak ellenére, hogy nem tisztjelöltek és nem rokkantak — még mindig nem alkalmasabbak-e Várady szemében? Csakhogy Várady nem akar igazán segíteni! — Nem véletlen tehát, hogy éppen e pontnál lép ki Gergely Sándor a vak tudatvilágából! Valahogyan azonnal jeleznie kellett, hogy Váradynak nem számítanak emberéletek, hajlandó szenvtelenül kivárni, amíg a fővezér cimboráinak garázdálkodása véget ér. Takó élete sem számít semmit, mint ahogy Arany Imréé sem, akit Takónak kellene megmentenie.

Kétségkívül megnyugtatóbb lett volna, ha az író ezen a kényes ponton is az eddig alkalmazott megjelenítési mód mellett marad, mert így maga hívja fel a figyelmet arra a nehézségre, amit egyébként sikeresen ehárít, azon az áron, hogy következtelen lesz ábrázolómódszeréhez.

A vak ember lelkivilágának, jelleme fejlődésének megmutatásában is sajátos megoldást választ Gergely Sándor. Nincs itt szó »lélekelemzésről«, magyarázgatásról. A rokkant ember túlzérékeny lelkiéletének, sokszor torzultan reagáló önértetének és önértékelésének útvesztőiben a »direkt-leírás« óhatatlanul a patológikum felé tolná el Takó jellemét. Ehelyett a vak főhős egy-egy lelkiállapotának, időnkénti elmélkedésének, eszmélésének minden magyarázat nélküli megjelenítését kapjuk. A jó írói szemmértékkel kiválasztott »lelkiállapot-pillanatképek« a regény során Takó jellemfejlődésének láncszemeivé illeszkednek az események, az élmények irányában.

Talán éppen az alkalmazott módszerekből fakadó sajátsága az ilyen jellemrajznak, hogy az olvasó mozaikszerűnek érzi, mert más módszerekhez szokott. Különösen olyannak érzi a mellékszereplők (pl. Lelkes Antal) jellemfejlődését. Külön figyelmet kell szentelnie arra, hogy a jellemrajz-mozaik kockáit összeolvassza. Ha azonban elvégzi ezt, összefüggések világosodnak meg előtte:

A borzalmas kecskeméti kaland határozza meg tehát Takó Béni jellemfejlődését. Ez az élmény erősíti meg közte és kommunista ismerősei között a kapcsolatot. Amikor törés, elbukás fenyegeti, amikor lelki válságba kerül, valamilyen módon mindig e kapcsolat lazulásával időleges megszakadásával állunk tulajdonképpen szemben. Például Erzsébet »le-

bukása« szinte végzetes hatású Takó lelki, emberi egyensúlyára.

Amikor végre sor kerül arra, hogy Takó szemét megoperálják, amikor kezd megvalósulni a ködös remény: »látni« akkor gyűlnek köré összes kommunista ismerősei, ekkor jelenik meg nyomtatásban elbeszélése. Így lesz végső fokon egy időben látóvá fizikailag is, lelkileg is. Így lesz író, aki bátor és tisztességes, aki az elnyomott néptömegek mellett foglal állást.

A terrorista fehér-tiszt lakásától és kenyerétől idáig »rögös út« vezet, melyen a legnagyobb buktató a pénz. Amikor a pénz csábítása a legmélyebben hatol Takóba, akkor bukkan fel lelkes, tiszta diákkorának és őt halottnak tartó szüleinek emléke, s óvja meg a becsstelenségbe süllyedéstől.

Külön elemzést érdemelne a Tanácsköztársaság problémája, a szerelem kérdése a regényben. A szűkszavú, minden magyarázgatástól mentes, talán kissé rideg, tömör stílus, a különböző rokkantalakok megjelenítése, stb.

A részletesen tárgyalt, művészi megoldások azt eredményezik, hogy a rendkívül koncentrált, — Lukács György kifejezésével élve: »karcsú« szerkesztésű —, egyetlen embersonosot alig egy esztendeig végigkísérő regény a fehér-terror éveinek megrendítő körképévé nő: a lánckereskedelem kis kullancsaitól a milliós tételekben üzletelő »nagyvágók«-ig, a háború szörnyűségeibe beleörülő hadirokkantaktól a háborúban meggazdagodó nagytőkés Kern báróig, a Körúton az akadékoskodó rendőrt lepuffantó, bordélydalokat kurjongató »Britanniás«-októl a tömeggyilkos Héjjas Iván féle »istennyilák«-ig, az idegsokkos, féllábú, vak, sorsukba beletörődő nyomorultaktól a Tanácsköztársaság emlékeit ápolgató, harcrakész Vajda Mihályokig és Kuthi Erzsébetekig.

Takó Béni hadirokkant végeredményben szélsőségesen egyéni sorsa, anélkül, hogy lényegéből veszítene, megnövekszik jelentőségében, bizonyos értelemben általános érvényű lesz. Azoknak a fiataloknak a sorsa az övé, akik mellett jóformán észrevétlenül zúgott el a Tanácsköztársaság vihara, s akik vakon tapogatóztak az ellenforradalom kaoszában. E fiatalok legjobbjai Takó módjára — bár a Kommunisták Magyarországi Pártjának szervezetei széthullottak, ekkor — megtalálták a magukra maradt elvtársak egymás felé nyújtott kezét. Ahogy Takó Béni

anyagi gondokon, kishitúségen, önbizalom-hiányon, megalázásokon keresztül bukdácsolva egyre tisztábban lát — fizikai és lelki értelemben párhuzamosan —, úgy igazodik el az ő fülével, tapogató ujjaival, a fényre mindinkább érzékenyebb szemével halló, tapintó, látó olvasó ebben a korban. Ez az eligazodás, ez az egyre tisztábban látás — éppen a tárgyalt ábrázolási mód folytán — jóformán az olvasó saját élményévé lesz.

Eddig nem érintettük a megelőzően közzétett ismertetésekben, méltatásokban többször megemlített »előszó-problémá«-t. Gergely Sándor Takó Béni életét, jellemzően epikus magatartással, harmadik személyben írta meg. A könyv elejére »Előszó helyett« címmel bevezetést írt, melyben első személyben mondja el, mint Takó Béni, megvakulásának történetét, s azt a mélységes lelki megrázkódtatást, ami akkor következett be, amikor vakságának maga is tudatára ébredt.

A bevezetés célja nyilvánvalóan az, hogy tájékoztassa az olvasót olyan tudnivalókról, melyek a későbbiekben a regény megértéséhez szükségesek. Ehhez nem feltétlenül szükséges az első személyben való informálás. Az első személy használata tehát a regény önéletrajzi voltát hivatott az olvasó tudomására hozni, s hogy itt Gergely Sándor Takó Béni nevében beszél, arra utal: Takó azonosnak tekintendő Gergely Sándorral. Ez világos. Nem is itt van az »előszó-probléma« lényege.

A kérdés az, hogy szükség van-e a bevezetésre, vagy ilyen formában elegendő-e. Ugyanis az »Előszó helyett« és az »Első fejezet« között a cselekményben egy esztendő kiesés van. Amit a bevezető rész tudunkra ad, jórészt (visszatekintő utalásokban) megtalálható a regényben magában is. Ami pedig a bevezetésből Takó jellemére vonatkozik, erősen mást mutat, mint az »Első fejezet« Takójának jelleme. A bevezető rész Takója a frontokon érvényesülő antimilitarista propaganda hatására lázongó, »úrgyűlölő valaki, aki vakságában még mélyebb fokára jut el annak az érthető, mindenképpen indokolt gyűlöletnek. Az egy percig sem kétséges, hogy a Takó-féle fiatal emberek úrgyűlölete, antimilitarizmusa lényegét tekintve másjellegű, mint a munkásosztály szervezett, öntudatos tagjainak osztrályharcos magatartása. Mégis úgy tűnik — az »Előszó helyett« című részt olvasva —, hogy Takó túl nagy kerülőt tesz emberi fejlődésének útján.

Ennek a kerülőnek a magyarázata a nem tárgyalt egy esztendő eseményeiben rejtőzhet csupán, még akkor is, ha ezt az egy esztendőt Takó Béni kórházban, illetve a Hadigondozóban töltötte, esetleg teljes letargiában.

Ha ezt a bizonyos egy esztendőt Gergely Sándor nem akarta megírni, akkor jobb lett volna az egész előszót elhagynia, s más módon tudomására hozni az olvasónak, hogy itt önéletrajzról van szó.

A regény önmagában — amint láttuk — így is szemléletes képet ad hőse fejlődéséről és koráról.

Gergely Sándor Kossuth-díjjal kitüntetett könyvében bátran él azzal a lehetőséggel, melyet a pártos irodalom, a szocialista realizmus biztosít az ábrázolás térében az író egyéni megoldásainak. Művének problémái és eredményei bőséges tanulsággal szolgálnak olvasónak, írónak egyaránt.

NACSÁDY JÓZSEF

Nyelv és irodalom I.

(A Szegedi Tudományegyetem Bölcsészettudományi Karának kiadványa 1955. 152. 1.)

Kulturális forradalmunk sikerének, az általános művelődési színvonal és igényesség fokozódásának egyik örvedetes megnyilvánulása, hogy a különböző tudományos, ill. felsőoktatási intézmények egymás után adják közre munkásságuk természet — különböző kiadványok formájában. Ebbe a kiadványsorozatba tartozik bele a Szegedi Tudományegyetem Bölcsészettudományi Karának I. actája.

Az ilyen kiadványoknak — úgy véljük — kettős rendeltetésük van: a) tájékoztatót nyújtanak a szakemberek számára a saját »üzemi« munka folyásáról, tárgyköreiről; b) a művelt, igényes olvasó közönség számára lehetővé teszik egy-egy tudományág, vizsgálati módszer stb. közelebbi megismerését. Röviden az évkönyvszerű kiadványok hivatása a tudományos tapasztalatcsere és a tudomány népszerűsítése.

Ilyen, szemüvegen át nézve a tudományos intézmények kiadványait, azt várjuk tőlük, hogy híven tükrözzék a közrebocsátó intézetek munkásságát, és hogy munkájukból azt és olyan formában bocsássák útra, aminek a hivatásos szakmunkások körét is túllépő, kisugárzó, vonzó ereje van. Erre kötelez bennünket a dolgozó nép iránti hűség és megbecsülés, haladó hagyományunk (közvetlenül Arany János követelménye az akadémiai kiadványokkal és előadásokkal szemben) csak úgy, mint a SZKP XX. kongresszusának éppen e tárgyban is megadott iránymutatása.

Mindezek a szempontok és gondolatok tollhegyre kívánkoznak akkor, amikor

az acta csinos, komoly külsejű füzetét kézbe vesszük és lapozgatjuk.

Maga a cím — Nyelv és irodalom — igen kedvezően hat, mert megszabadít attól a »vegyes felvágott« színezettől, mely az évkönyvek legnagyobb teherterele szokott lenni. Ezzel a szűkített, de határozott irányú témakörrel viszont azt a reményt is ébreszti, hogy a jönevű, értékes hagyományt jelentő »Szegedi Füzetek« folytatója lesz, s ehhez a Sz. F. egykori szerkesztőjének: Mészöly Gedeonnak a személye összekötő kapcsolatot is biztosít.

A füzet profilját éppen a 75 éves Mészöly Gedeon munkásságának méltatása adja meg. Ezt annál inkább teheti, mert Mészöly munkásságában (mint erről a kötet végén levő bibliografikus összeállítás is tanúskodik), igen szerencsésen egyesül a nyelvészeti és irodalmi ténykedés. Ez ismét olyan fonál, amelyet az acták folytatólagos számaiban érdemes volna tovább szőni: mélyíteni az irodalom és nyelvtudomány sokat emlegetett, de eddig kevés konkrétumot felmutató összefüggéseit.

Maga az ünnepelt tudós »Juhász Gyula darvadozása és Petőfi rónája« c. dolgozatával újabb fejezetét csillogtatja meg nehezen várt »nyelvészeti sétáinak« s annak az iskolát teremtő tudományos módszernek, melynek lényege éppen Mészöly pregnánsan tömör megfogalmazásában; szótörténet = munkatörténet.

Éppen a Mészöly teremtette »szegedi iskolának« szerencsés és sikeres továbbfejlődését tükrözi a szintén egykori Mé-